

کتاب اول - حدود

(نکات و پرسشها، در اکثر موارد، به ترتیب مواد قانونی، آورده شده‌اند)

*****

- نکته ۱-** در جرایم حدی، مرتکب باید جهل حکمی و جهل موضوعی نداشته باشد و به حرمت شرعی عمل ارتكابی نیز آگاه باشد. (رجوع شود به ماده ۲۱۷ ق.م.ا).
- نکته ۲-** حد، یکی از مجازات‌هایی است که شارع مقدس برای جرایم خاص در نظر گرفته است و نوع، میزان و کیفیت اجرای آن را در شرع مقدس تعیین کرده است (مفاد ماده ۱۵ ق.م.ا). در جرائم موجب حد، مرتکب در صورتی مسؤول می‌باشد که علاوه بر داشتن علم، قصد و شرایط مسؤولیت کیفری به حرمت شرعی رفتار ارتكابی نیز آگاه باشد.

نکته ۳- مطابق با ماده ۱۵ قانون مجازات جدید اسلامی، حد به مجازاتی می‌گویند که نوع، میزان و کیفیت آن در شرع تعیین شده است. این تعریف برای قصاص و دیه هم قابل تعمیم است.

نکته ۴- در قانون مجازات اسلامی، برای ۹ جرم تفریض، مساحقه، لواط، زنا، شرب خمر، سرقت، محاربه و افساد فی الارض، قذف و قوادی، مجازات حدی در نظر گرفته شده است.

نکته ۵- جهل حکمی در ماده ۲۱۷ ق.م.ا. پذیرفته شده است.

نکته ۶- در جرائم موجب حد هرگاه متهم ادعای فقدان علم یا قصد یا وجود یکی از موانع مسؤولیت کیفری را در زمان ارتکاب جرم نماید در صورتی که احتمال صدق گفتار وی داده شود، بدون نیاز به بینه و سوگند پذیرفته می‌شود (مفاد قسمت اول ماده ۲۱۸ ق.م.ا.).

نکته ۷- در جرائم موجب حد، اگر متهم ادعاء کند که اقرار او با تهدید و ارعاب یا شکنجه گرفته شده است ادعای مذکور بدون نیاز به بینه و سوگند پذیرفته می‌شود (ر.ک. به قسمت اخیر ماده ۲۱۸ ق.م.ا.).

نکته ۸- در جرائم محاربه و افساد فی الارض و جرائم منافی عفت با عنف، اکراه، ربایش یا اغفال، دادگاه موظف است تحقیق و بررسی کند (ر.ک. به تبصره ۱ ماده ۲۱۸).

نکته ۹- در مورد حدودی که در قانون مجازات اسلامی، نامی از آنها برده نشده است دادگاه باید طبق اصل ۱۶۷ قانون اساسی حکم دهد. به موجب این اصل «قاضی موظف است کوشش کند حکم هر دعوا را در قوانین مدونه بیابد و اگر نیابد با استناد به منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر، حکم قضیه را صادر نماید و نمی‌تواند به بهانه سکوت یا نقض یا اجمال یا تعارض قوانین مدونه، از رسیدگی به دعوا و صدور حکم امتناع ورزد» (مفاد ماده ۲۲۰ ق.م.ا.).

نکته ۱۰- جرایم مستوجب حد در قانون مجازات اسلامی عبارتند از: زنا، لواط، تفریض، مساحقه، سرقت حدی، شرب مسکر، محاربه و افساد فی الارض، قوادی و قذف.

نکته ۱۱- زنا عبارتست از: جماع مرد و زنی که علقه زوجیت بین آنها نبوده و از موارد وطی به شبهه نیز نباشد (ماده ۲۲۱ ق.م.ا.).

نکته ۱۲ - لواط عبارتست از : دخول اندام تناسلی مرد به اندازه ختنه‌گاه یا بیشتر در دبر انسان مذکر (ماده ۲۳۳ ق.م.ا.).

نکته ۱۳ - تَفْخِیْذ عبارتست از : اینکه مردی اندام تناسلی خود را در بین رانها یا نشیمنگاه انسان مذکری قرار بدهد (مفاد ماده ۲۳۵ ق.م.ا.).

نکته ۱۴ - مساحقه عبارتست از : همجنس بازی زنان، با اندام تناسلی همدیگر (ر.ک.به ماده ۲۳۸ ق.م.ا.).

نکته ۱۵ - سرقت، در صورتی که دارای تمام این شرایط باشد **موجب حد** است: شیء مسروق شرعاً مالیت داشته باشد، مال مسروق در حرز باشد، سارق هتک حرز کند و سارق مال را از حرز خارج کند، هتک حرز و سرقت مخفیانه باشد، سارق پدر یا جد پدری صاحب مال نباشد، ارزش مال مسروق در زمان اخراج از حرز، معادل چهار و نیم نخود طلائی مسکوک باشد، مال مسروق از اموال دولتی یا عمومی، وقف عام و یا وقف بر جهات عامه نباشد، سرقت در زمان قحطی صورت نگیرد (در زمان قحطی حتی اگر ثروتمندی، مرتکب سرقت شود، مشمول حد نمی‌شود)، صاحب مال از سارق نزد مرجع قضائی شکایت کند، صاحب مال قبل از اثبات سرقت سارق را نبخشد، مال مسروق قبل از اثبات سرقت تحت ید مالک قرار نگیرد، مال مسروق قبل از اثبات جرم به ملکیت سارق در نیاید و مال مسروق از اموال سرقت شده یا مغضوب نباشد (رجوع شود به ماده ۲۶۸ ق.م.ا.).

نکته ۱۶ - هرکس به‌طور گسترده، مرتکب جنایت علیه تمامیت جسمانی افراد، جرائم علیه امنیت داخلی یا خارجی کشور، نشر اکاذیب، اختلال در نظام اقتصادی کشور، احراق و تخریب، پخش مواد سمی و میکروبی و خطرناک یا دایر کردن مراکز فساد و فحشا یا معاونت در آنها گردد به گونه‌ای که موجب اختلال شدید در نظم عمومی کشور، ناامنی یا ورود خسارت عمده به تمامیت جسمانی افراد یا اموال عمومی و خصوصی، یا سبب اشاعه فساد یا فحشا در حد وسیع گردد مفسد فی الارض محسوب و به اعدام محکوم می‌گردد. (مفاد ماده ۲۸۶ ق.م.ا. مصوب

نکته ۱۷ - مطابق با ماده ۲۸۷ قانون مجازات اسلامی: باغی؛ عبارتست از اینکه، گروهی در برابر اساس نظام جمهوری اسلامی ایران، قیام مسلحانه کند. در صورتی که اعضای گروه، از سلاح استفاده کنند، به مجازات اعدام محکوم می شوند.

نکته ۱۸ - مطابق با ماده ۲۶۴ ق.م.ا. مصرف مسکر، از قبیل خوردن، تزریق و تدخین آن کم باشد یا زیاد، جامد باشد یا مایع، مست کند یا نکند، خالص باشد یا مخلوط به گونه‌ای که آن را از مسکر بودن خارج نکند موجب حد است.

نکته ۱۹ - اصطلاح **محاربه** از «حرب» گرفته شده است و در اصل به معنای گرفتن و سلب آمده است. محارب، کسی است که به قصد جان، مال یا ناموس مردم سلاح می‌کشد به نحوی که موجب ناامنی در محیط گردد (ر.ک. به ماده ۲۷۹ ق.م.ا.).

نکته ۲۰ - **قذف** عبارتست از، نسبت دادن زنا یا لوط به شخص دیگر، اگر چه مرده باشد. قذف به شیوه الکترونیکی هم محقق می‌شود (مفاد مواد ۲۴۵ و تبصره ماده ۲۴۶ ق.م.ا.).

نکته ۲۱ - برای تحقق زنا ۱. دخول اندام تناسلی مرد به اندازه ختنه‌گاه یا بیشتر در قُبُل یا دُبُر زن ۲. نبود علقه زوجیت بین آن‌ها ۳. نبود مورد وطی به شبهه (زمانی صدق می‌کند که طرفین با فرض اینکه رابطه آن‌ها مشروع است، با هم جماع کنند، در حالی که اشتباه می‌کنند). (مفهوم ماده ۲۲۱ ق.م.ا.).

نکته ۲۲ - منظور از جماع: دخول آلت تناسلی مرد به میزان حشفه در دبر یا قبل زن است اعم از آن که موجب انزال شود یا خیر.

نکته ۲۳ - دبر به معنای پشت و قبل به معنای جلو است.

نکته ۲۴ - زنا با اقرار، شهادت و علم قاضی ثابت می‌شود.

نکته ۲۵ - حد زنا هفت نوع است: ۱. قتل ۲. رجم ۳. جلد ۴. حد و تعزیر ۵. ضغث ۶. جلد و تراشیدن سر و تبعید ۷. شلاق و رجم.

نکته ۲۶ - در مواردی قانونگذار، مجازات زانی را اعدام تعیین کرده است؛ از جمله، زناى مرد غیر مسلمان با زن مسلمان یا زناى به عنف یا اکراه از سوی زانی که موجب اعدام زانی است (ر.ک. به ماده ۲۲۴ ق.م.ا.).

تکته ۲۷ - زنا با زن پدر تنها موجب اعدام زانی است. زن پدر هم اگر با رضایت زنا داده باشد، او نیز طبق مواد دیگر در صورت داشتن شرایط احصان رجم می‌شود. (مفاد مواد ۲۲۵ و ۲۲۴ ق.م.ا.)

تکته ۲۸ - اگر غیر مسلمانی با زن مسلمان، زنا کند، تنها غیر مسلمان اعدام می‌شود و طبق ماده ۲۲۵ ق.م.ا. زن مسلمان، در صورت وجود شرایط احصان رجم می‌شود. (مفاد مواد ۲۲۴ و ۲۲۵ ق.م.ا.)

تکته ۲۹ - زنا با محارم نسبی (خواهر، مادر، دختر برادر و نظایر آن)، اعدام است و فرقی بین محارم ابوینی، ابی و امی نیست. زنا با زن پدر، موجب اعدام زنا کننده است. زنا با مرد غیر مسلمان با زن مسلمان موجب اعدام غیرمسلمان می‌شود. زنا با زن یا اکراه که موجب اعدام متجاوز به عنف و اکراه کننده است.

تکته ۳۰ - زنا در حال خواب یا بیهوشی یا از طریق اغفال و فریب دادن در حکم زنا به عنف است و موجب اعدام زانی می‌شود (ر.ک. به ماده ۲۲۴، تبصره ۲).

تکته ۳۱ - حد زنا برای زانی محصن و زانیه محصنه رجم است. (ر.ک. به ماده ۲۲۵ ق.م.ا.).

تکته ۳۲ - به دلیل مشکلات سنگسار، قانونگذار تمایل به جایگزینی مجازات اعدام به جای مجازات سنگسار دارد و تلویحا به این موضوع اشاره کرده است.

تکته ۳۳ - در صورت عدم امکان اجرای رجم، با پیشنهاد دادگاه صادر کننده حکم قطعی و موافقت رئیس قوه قضاییه اگر جرم با بینه ثابت نشده باشد، موجب صد ضربه شلاق برای هر یک از طرفین است و اگر جرم با بینه ثابت شده باشد، موجب اعدام زانی محصن و زانیه محصنه است. (مفاد ماده ۲۲۵ ق.م.ا.)

تکته ۳۴ - ماده ۲۲۶ ق.م.ا. شرایط احصان را در هر یک مرد و زن بیان نموده است.

تکته ۳۵ - عذرهایی از قبیل مسافرت، حبس، حیض، نفاس، بیماری مانع از مقاربت یا بیماری که موجب خطر برای طرف مقابل می‌گردد مانند ایدز و سفلیس، زوجین را از احصان خارج می‌کند. زیرا عذر موجه به حساب می‌آیند (مضمون ماده ۲۲۷ ق.م.ا.).

نکته ۳۶ - اگر مرتکب سه بار اقرار کند که لواط یا تفخیز یا مساحقه یا زنا کرده است، به سی و یک تا هفتاد و چهار ضربه شلاق تعزیری درجه شش محکوم می‌شود (ر.ک. به ماده ۲۳۲ ق.م.ا.).

نکته ۳۷ - در جرم زنا، برای آنکه مرتکب محکوم به حد زنا گردد، باید از موارد وطی به شبهه نباشد. وطی به شبهه، یعنی اینکه زن و مرد زنا کننده به گمان اینکه بین آن‌ها نکاح صحیحی وجود دارد، با هم زنا کنند.

نکته ۳۸ - برای آن که جرم لواط محقق گردد باید مرد اندام تناسلی خود را به اندازه خننه‌گاه (یا بیشتر) در دبر انسان مذکر قرار دهد (مفاد ماده ۲۳۳ ق.م.ا.).

نکته ۳۹ - «هرگاه فاعل لواط کننده غیر مسلمان و مفعول، مسلمان باشد، حد فاعل اعدام است» این معنی را می‌رساند که، فاعل غیر مسلمان چه دارای شرایط احسان باشد یا نباشد، مجازاتش اعدام است. لیکن اگر فاعل لواط کننده مسلمان باشد و دارای شرایط احسان نباشد، بجای اعدام، به صدضربه شلاق محکوم می‌گردد. (رجوع گردد به ماده ۲۳۴ ق.م.ا.).

نکته ۴۰ - مجازات اعدام برای مفعول در حد لواط، در صورت، وجود یا عدم شرط احسان می‌باشد و طبیعتاً اگر کسی به عنف یا در حکم به عنف مفعول واقع شود، مجازات نمی‌شود و این فاعل است که باید به سزای عمل خود برسد. (رجوع گردد به ماده ۲۳۴ ق.م.ا.).

نکته ۴۱ - حد تفخیز و مساحقه، هر کدام صد ضربه شلاق می‌باشد. (ر.ک. به مواد ۲۳۶ و ۲۳۹ ق.م.ا.).

نکته ۴۲ - در جرم تفخیز، مرتکب محصن باشد یا نباشد، تفخیز، به عنف باشد یا نباشد، حد فاعل و مفعول فقط صد ضربه شلاق است و لا غیر. (مفاد ماده ۲۳۶ ق.م.ا.).

نکته ۴۳ - در صورت نبود ادله اثبات قانونی بر وقوع جرائم منافی عفت و انکار متهم هرگونه تحقیق و بازجویی جهت کشف امور پنهان و مستور از انظار ممنوع است (ر.ک. به ماده ۲۴۱ ق.م.ا.).